

Herolden

September 2008

Årgang 12 Nummer 3

Udgivet af: Vennekredsen

Bornholms Middelaldercenter
Stangevej 1.
3760 Gudhjem.

Tlf. 56 49 83 19

Info@bornholmsmiddelaldercenter.dk
www.bornholmsmiddelaldercenter.dk

Redaktion:

Pia Girotti	56 49 83 63
Bjørn Ørding-Thomsen	56 47 01 12
Ole Boyer Pedersen	56 49 81 41

Ansvarshavende:
Niels Erik Rasmusen 56 49 83 19

Indlæg til Herolden:
herol-
den@bornholmsmiddelaldercenter.dk

Herolden udkommer 4 gange om året.
1/3, 1/6, 1/9 og 1/12
Deadline den 15. i måneden før
udgivelsen.
Oplag ca. 300

Indhold

- 3 Nyt fra centret
- 6 Bornholmske runesten
- 7 Nødhjælpsliste
- 8 Historisk tatovering
- 12 - en afslutning
- 14 Nyt fra lavene
- 18 Anmeldelser af dragthæfter
- 20 Middelalderfolk
- 23 Kampen om landsbyen
- 26 Hvis du vil kunne noget mere
- 27 Dukketeater

Middelalder-sko sælges

Helt ny Kero-sko i str. 41 sælges for
kun 395,00 kr..

Kontakt Pia på 26 22 83 63 eller:
girotti@get2net.dk

Nordea

Nyt fra centret

Af Sissel-Björk Lund Johansson

Ridderturneringsugen

Som noget nyt forsøgte vi med en uge, hvor det kun var Ridderturneringen, der var top-attraktionen. Vi ville gerne en gang for alle have konstateret hvor stor en betydning, ridderturneringen har for publikumstilstrømningen til middelaldermarkedet.

Det viste sig ikke at være det store trækplaster, idet der ikke kom flere gæster, end hvad der lige akkurat kunne betale for riddergruppen. Men når man sætter fokus på andet end økonomien – så var ridderturneringsgruppen ”De Norske Frilansere” bare fantastiske. De lavede et forrygende show samtidig med, at de var nogle af de mest ukomplicerede grupper, vi i tidens løb har haft besøg af. Men desværre vil økonomien nok ikke tillade, at vi endnu en gang forsøger os med en sådan ridderturnerings-uge.

I uldens tegn

Fra det hollandske museum ”Historisch Openluchtmuseum Eindhoven” gæstede en spændende formidlingsgruppe Bornholms Middelaldercenter i ”Får & Uld” ugen.

Den hollandske gruppe arbejdede med historisk formidling på højt plan om får og uldarbejde.

Gruppens førstemand, Anton, fortæller, at gruppen så vidt muligt rejser ud for at dele deres viden. Hvert år tager de til Polen og besøger deres søstermuseum i Biskupin, hvor de gennem 11 dage udveksler erfaringer og demonstrerer de forskellige teknikker for de 10.000 gæster, der besøger museet hver dag.

Skønt at have besøg af dem – og samarbejdet med gruppen er en fantastisk mulighed for Bornholms Middelaldercenter til at få etableret et internationalt samarbejde mellem Danmark, Holland og Polen. Holland og Polen er lande, der kommer flere og flere gæster fra, og derfor er det nu særlig interessant at knytte faglige og venskabelige bånd med dem. Centret vil fremover arbejde videre med de mange gode ideer, som hollænderne er kommet med, og glæder os til at byde dem velkommen endnu en gang i fremtiden.

Middelaldermarked

12.613 turister gæstede dette års middelaldermarked. Middelaldercentret havde sat sig et mål på 15.000 besøgende over de 6 markedsdage, - men det opnåede resultat er absolut tilfredsstillende, idet det er 2.279 bedre end uge 29 sidste år.

Dette års marked er det mest velafstemte marked, vi indtil nu har præsteret. En stor tak til alle de mange frivillige, som gør en fantastisk og uundværlig indsats på Middelaldercentret under afviklingen af middelaldermarkedet - uden dem ville det ikke kunne lade sig gøre. På Stormandsgården var der en helt særlig stemning på dette års marked, - her havde den jyske gruppe Warwik indtaget husene.

Gruppen realiserede et autentisk miljø med stormand, tyende og krigskarle myldrende omkring på Stormandsgården. Når man som gæst trådte gennem portene, kunne man nemt komme til at tro, at man var blevet transformeret tilbage til det 14. århundrede.

Udrag fra Warwicks kommentarer:

"...For det første er Bornholms Middelaldermarked det marked, vi altid

glæder os mest til, da det skiller sig ud i forhold til alle andre markeder. På grund af at vi har mulighed for over en hel uge at leve os ind i middelalderen, får vi her på Bornholm en mere fuldendt middelalderoplevelse end ved f.eks. et marked, der bare strækker sig over en enkelt weekend.

Oplevelsen på stormandsgården er nok noget af det mest specielle, vi har oplevet. Det er bare så dejligt at være på et center, hvor der er alle de faciliteter, som skal til for at give os mulighed for at beskæftige os med vores interesser: kampkunst, madlavning og håndværk. Noget af det gode ved at agere på stormandsgården er, at vi og publikum kommer helt tæt på hinanden - det føles helt anderledes, end når vi normalt er ude - og her bor i vores egen teltejre.

I teltejren har vi mulighed for at trække os lidt væk fra publikum, og

være os selv - men her på Stormandsgården er vi bare på hele tiden, og det er virkelig spændende og lærerigt. Ved at være 100% på, og hele tiden være i kontakt med publikum, kan vi maksimere vores formidling, og hermed være med til at bringe publikums oplevelser op på et højere niveau...."Hilsen Warwik

Fremover vil centret arbejde endnu mere med denne form for marked, hvor grupperne flytter ind i de forskellige huse. Det er en spændende oplevelse for grupperne og giver samtidig middelaldercentrets gæster en endnu mere levende oplevelse i et historisk perspektiv.

Valravn - et brag af en koncert!

Onsdag aften under markedsugen blev Rønne invaderet, da 200 forventningsfulde middelalderfolk valfartede til Musikhuzet i Rønne. Aftenen bød på en intens koncert med folktronica-gruppen Valravn, der inviterede os ind i en moderne magisk verden ved en fusion af urgammel nordisk musik og nykomponerede numre.

Gruppen udtalte under koncerten, at det var fantastisk at spille for middelalderfamilien, og at stemningen i Musikhuzet overgik den, de havde oplevet, da de gav koncert på Roskildefestivalen tidligere på sommeren.

Og stemning var der masser af. Der blev danset og sunget på livet løs i den 2 timer lange koncert før bussen atter vendte tilbage til markedspladsen.

Dukkernes verden

Temaugen var den første grundsten til på sigt at udvikle en regulær dukketeaterfestival på Bornholms Middelaldercenter. En festival, hvor dukketeaterentusiaster kan mødes og netværke, udveksle ideer, lave workshops og meget, meget mere.

De bornholmske børneinstitutioner tog rigtig godt mod temaugen, og pladsen var fyldt med forventningsfulde børn i alle aldre.

Dette års temauge tiltræk dukkeførere fra Brasilien, England, Amerika, Tyskland, Danmark og Kroatien.

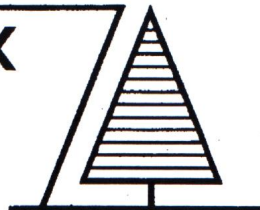
Se billedserie sidst i bladet.

ØSTERLARS SAVVÆRK

Hans-Henrik Kofoed

Stavsdalvej 21 · 3760 Gudhjem · Tlf. 56 49 80 19

Fax. 56 49 80 47

Bornholmske runesten

Af Bjørn Ørding-Thomsen

Det var et pragtfuldt søndagsvejr den 8. juni - lige en dag til en tur på stranden eller i skoven. Alligevel var der mange, der var mødt op på Centret for at høre om bornholmske runesten. Og det var et godt valg.

Rasmus R. Zoffmann fortalte spændende om de 37 runesten, han har undersøgt her på øen. Alle stenene menes at være fra de første 50 år, hvor bornholmerne var blevet kristnet, og de første 50 år i middelalderen (1050 - 1100).

Vi hørte om, hvordan mange af indskrifterne har en fast opbygning i en eller to dele. Rejserformlen benyttes på de fleste runesten - ikke bare på Bornholm:

NN rejste denne sten efter YY sin XX
hvor personangivelserne evt. kan udvides til at omfatte flere personer. F.eks. på Klemensker-3-stenen:

Svenger lod rejse denne sten efter Toste, sin far, og efter Alflak, sin bror, og efter sin mor og efter sin søster.

Rejserformlen kan efterfølges af en sjæleformel - f.eks.: *Esbern lod rejse stenen efter Botirda sin kone. Gud lette ånden evindeligt.* (Bodilsker-5).

Runesten med sjæleformel kan klart

fastlægges som kristne - andre sten kan være udsmykket med kors i forskellige udformninger - ofte som processionskors (altså kors med skaft som på Østerlars-stenen) - men mere eksotiske udformninger mødes også, f.eks. ventilatorkorset fra Østermarie.

Rasmus fortalte også om tekstbåndenes placering på stenene, om indflydelsen fra vikingetiden, om problemerne med datering af stenene og meget, meget andet.

Vi gik fra foredraget med en følelse af at være rigtig godt underholdt på en måde, der giver lyst til at lære mere om de bornholmske runesten.

Klemensker 3

Nødhjælpsliste

Af Thomas Guldbæk

Nødhjælpsliste for "rigtige venner"

Af og til opstår der bare nogle uforudsete situationer, hvor man har brug for lidt ekstra hjælp.

En af disse situationer var BMC udsat for for nogle uger siden, da det voldsomme blæsevejr lagde alle vores øl- og krostuetelte ned. Et større evakueringsarbejde måtte iværksættes, og alle medarbejdere måtte bruges til dette. – Med det resultat, at vi gik glip af en hel dags indtjening på entre'en - samt at medarbejderne måtte slide meget hårdt i det. Og oven i det havde vi så tab og ødelæggelser for et større beløb – øv, øv for en trist dag...

Ligeledes har vi altid MEGET travlt (men sjovt) op til markedet og lign.

I sådanne situationer ville det være rart at kunne "ringe til en ven". Derfor foreslår jeg, at de venner, som har lyst, melder sig til at stå på en liste, som vi kan ringe til de 1-3 gange om året, hvor der virkelig måtte være behov. Det vil naturligvis være helt tilladt at sige fra, når telefonen ringer --- man kan jo være forhindret. Der vil også være forskel på opgaverne. Nogle gange vil der være behov for "fysisk arbejde", andre

Hvis jeg nu be'r rigtig pænt?

gange har vi måske brug for nogen til "mere stillesiddende arbejde".

Kunne DU tænke dig at stå på denne liste?

Så send en mail med dit tlf. nr. (husk også mobil nr.) til Thomas Guldback på thomas@bornholmsmiddelaldercenter.dk

Dagli' Brugsen

ØSTERLARS

Åbent alle ugens dage Posthus - Benzin - Apotek - Tips - Lotto Tlf.56498005

Historisk tatovering

Af Thomas Guldbæk

Torsdag, fredag og lørdag under årets Ridderturneringsuge var det muligt at opleve – og lægge krop til de historiske tatovører:

- Erik Reime og Colin Dale kom nemlig til Bornholms Middelaldercenter.

Kunsten på Kroppen

Erik Reime var en af de første til at genopdage de gamle teknikker, og han kan tatovere uden brug af tatoveringsmaskine. Han har mange gange holdt foredrag om tatovering. Både som kunstform samt kulturelt og historisk. Han har også deltaget i adskillige radio- og fjernsynsprogrammer om tatovering. I 1996 blev Erik optaget som medlem af BKF - Billedkunstnernes Forbund - som den første tatovør nogensinde. Han er desuden mangeårigt medlem af APTA - Association of Professional Tattoo Artists (England) og National Tattoo Association (USA).

Til dagligt kan du finde Erik i ”Kunsten på Kroppen” i København. Men han er også meget aktiv historisk tatovør på bl.a. Lejre Forsøgscenter.

Han arbejder hovedsageligt i sort/hvidt. Grafisk og enkelt. Han benytter etniske og historiske mønstre fra hele verden som inspiration til sine unikke tatoveringer, men med specielt udgangspunkt i vor egen historie – vikingetiden, bronzealderen osv.. Hans speciale er "Custom Design" - tatoveringer som er speciallavede til den enkelte person. Man kan således selv komme med sine

egne tegninger. Erik laver meget ofte tatoveringer, som tegnes direkte på kroppen, og som således er designet direkte til den person, som skal bære den. Motto: Forenkling og tilpasning til personen.

Colin Dale er født i Saskatchewan i Canada som søn af Skandinaviske immigranter. Colin har bl.a. en universitetsuddannelse i Kunst. Colin reimmigrerede til Danmark i 1991, hvor han fulgte en karriere som Grafisk Kunstner og Medicinsk Illustrator, før han mødte Erik Reime. Colins forståelse for kroppens muskler og hans forælskhed for fortidens stenkunst passede godt med Eriks interesse i hellelristningskunst. Snart blev Colin lærling hos Kunsten på Kroppen, hvor han nu

er udlært og stadig arbejder.

Han er en usædvanligt dygtig tegner og udvikler sine egne ting - i forlængelse af hvad han laver sammen med Erik i Kunsten på Kroppen. Colin er utrolig omhyggelig og meget præcis. Og hans tatoveringer bliver derfor utroligt detaljerede og smukke – ikke mindst når han arbejder med håndtatovering. Colin har da også vundet flere priser for sine tatoveringer.

Tatoveringens historie

Tatovering er en af de ældste kunstformer. Lige så langt tilbage vi har spor af mennesker, har vi spor af, at de har været tatoverede. Sandsynligvis opstod de første tatoveringer ved, at nogen havde et lille sår, og så gned de sig med en hånd som var sort af kul fra bålet. Når såret helede, opdagede de, at der blev et spor. Efterhånden lærte de at bruge det bevidst. Tatovering er ikke noget, som er opstået ét bestemt sted, og så har bredt sig ud over verden. Alle samfund og alle samfundslag har benyttet tatovering.

Det ældste bevarede menneske, ”Ismanden” (5000 år gammel), som blev fundet på grænsen mellem Østrig og Italien, havde ikke mindre end 58 tatoveringer med simple streger og mønstre.

Bronzealder og vikingetid

Flere af de danske museer er i besiddelse af nåle fra bronzealderen, som man mener, er blevet brugt til tatovering.

Det er meget sandsynligt, at vikingerne var tatoverede. Så sent som i 1100-tallet beskrev araberens Ibn Fadlan et møde med nogle vikinger. Han beretter, hvordan de var ”meget ubehøvlede, beskidte - og fulde af tegninger på kroppen”.

Efter anden verdenskrig udgravede arkæologer en række ”Skyter”-grave i Altai bjergene i det sydlige Sibirien. Disse grave havde ligget i permafrost, så alt indholdet var fantastisk velbevaret. I grav nummer to fandt arkæologerne en velbevaret høvding med nogle fantastiske tatoveringer. Dette er de ældste kendte billedtatoveringer. De er lavet i en helt speciel stil, som også går igen i alt andet, som folk lavede på den tid. Når de lavede træskærerarbejde, læderarbejde, metalarbejde, smykker, filtapplikationer, broderier, vævning, etc. benyttede de den samme måde at se på tingene. Dette er noget, som går igen over hele verden, også i andre tider. Man bruger de samme ideer og måder at udtrykke sig i alle former for medier. Skyterne er også interessante for os i Skandinavien, fordi de senere havde forbindelse med de skandinaviske vikinger. Vikingerne rejste op ad de russiske floder og mødte skyterne,

og skyterne selv har været helt ovre i Europa på plyndringstogter. På den måde kom skyterne til at påvirke vikin- gernes måde at lave kunst og kunst- håndværk - og tatoveringer.

En romersk historiker omtaler i år 297 ”Picterne”, (af latin, picti, ”malet”, - måske en hentydning til, at befolkning- en var tatoverede eller bar kropsmal- ing). Picterne var et keltisk folkeslag, som i oldtiden levede i det nordlige Skotland.

Middelalder

Der er forholdsvis lidt konkret viden om, hvad folk blev tatoveret med efter vikingetiden (i Skandinavien), men for det meste har det været religiøse tegn, så som kors og lignende, fordi religio- nen spillede en stor rolle i samfundet og hverdagen. Der findes bl.a. et meget fint træsnit fra 1503, som viser en ung kvinde med adskillige tatoveringer på

kroppen og beskrivelser af de kors m.m., som hun er udsmykket med. Det var almindeligt, at korsriddere og pil- grimme fik en tatovering til minde om det korstog eller den pilgrimsfærd, de havde været på. Det skulle efter sigen- de også sikre deres vej til Paradis. Den flamske guldsmed Godefroid de Claire fik sin korsriddertatovering foreviget i et lille emaljebillede, som den dag i dag kan ses hængende på et krucifiks i St. Omer. Tatoverede pilgrismærker fra Jerusalem var ganske almindelige helt frem til første verdenskrig.

Hvordan gør de det?

Erik har afprøvet de forskellige gamle teknikker.

Flintesten har nok været for skøre til at kunne benyttes. Men en god flinte- flække er dog et ganske godt redskab. Helt op til vore dage har man på øerne i Stillehavet, for eksempel Samoa, brugt grisetænder som har været skåret ud i kamformede ”nåle”. En anden teknik er den eskimoiske, hvor man ”syer” tato- veringen på med nål og tråd. Tråden (ofte sener) dyppes i farve, og trækkes gennem huden med nålen, samtidig med at man trykker på den. På den måde afsætter den et spor.

Som tidligere nævnt havde man i bron- zealderen nok små nåle til at ”prikke” med.

Erik har fundet en metode, hvor nålene er sat fast på en lille pind, som han bevæger omtrent sådan, som tatove- ringsmaskinen også gør det. Så er det bare meget vigtigt at have en præcis fornemmelse for, hvor dybt han stikker. Han har også eksperimenteret med at

bruge f.eks. rosentorne i stedet for nåle.

Som farve har man i tidligere tider ofte brugt sod fra lamper, eller kul direkte fra bålet, som har været kværnet helt fint. I vore dage bruges normalt ganske almindelig tatoveringsfarve. Erik har dog med fint resultat brugt kul fra bålene i Lejre.

En succes

Alt dette kunne man som sagt opleve, prøve og høre om på Bornholms Middelaldercenter i uge 27.

Og rigtig mange benyttede sig af muligheden for at få et håndtatoveret kunstværk på kroppen. De to tatovører havde nok at lave fra morgen til aften. En mand fra Sjælland og hans kammerat havde valgt at rejse helt til Bornholm bare for at blive tatoveret her på centret.

Alt i alt en stor succes – vi håber, at vi kan få Erik og Colin til at komme igen

til næste år.

Og hvad kan vi så bruge det til?

Også flere af centrets medarbejdere og vennekredsmedlemmer kan nu prale af at "være blevet prikket i" på middelaldervis...

Et par af medarbejderne valgte også at få "helt korrekte" middelaldermotiver. Alt imens der blev prikket og farvet, kunne der så formidles og fortælles om middelalderens symboler og tatoveringens historie til de forbipasserende. Nicolai fik lavet et meget fint "helgenbillede" af Sankt Barbara – kanonerernes beskytter, som han selv havde tegnet. Og Thomas fik lavet en kopi af kirkelig ornamentik fra 1325, med en "triskele", hvor tallet tre gentager sig selv og snor sig ind i hinanden i forskellige former.

Efterfølgende går der altså nu et par medarbejdere rundt på centret, som kan vise arm og formidle middelalderens kristne symboler, tro og overtro, historiske tatoveringer og meget mere. Og netop dette har bl.a. alkymisten gjort flere gange i denne sommer til mange interesserede gæster.

Kilder:

Tatovør Erik Rieme: Kunsten på Kroppen

Dr. Phil og kulturhistoriker Stefan Oettermann: Tecken på huden, Tatueringens europeiska historia

Se mere på: www.tattoo.dk/dansk1.htm

- en afslutning

Af Bjørn Ørding-Thomsen

Det var sidste dag på markedet og nu skulle vi se den allersidste turnering.

Først kom de fine folk ind på pladsen for at indtage deres pladser - og som sædvanlig skete det til sækkepibemusik i bedste middelalderstil. Men hvor mange mon egentlig lagde mærke til, at de spillede 'Her kommer Pippi Langstrømpe'?

Da herolden skulle præsentere de fine folk, var han for en gangs skyld ved at tabe mælet: De fornemme kvinder var meget maskuline og langskæggede - men han kom sig og annoncerede ridderne. I dagens anledning var ridder Ulrich von Ravenstein (endelig) blevet til ridder Ulrich von Lichtenstein - hvad alle, der kender filmen, A Knights Tale, havde ventet på længe.

Dagens helte: Herold Nikolaj og ridder Jens af Hammershus

Turneringen gik i gang i bedste stil - overvældende flot og kommenteret af den meget vidende - men ikke helt neutrale - herold. Lige som de andre dage fik vi en lang række tekniske oplysninger suppleret med heroldens vurdering

af de enkeltes indsats. Vores helte, ridder Jens af Hammershus og fyrst Jaromar af Rügen blev rost, når de lavede en flot indsats, og undskyldt, hvis det kiksede - f.eks. "De havde solen i øjnene".

Hvis de andre brillerede, blev det kommenteret som rent held, og kiksede de, blev de hånet på det værste. Ingen tvivl: Nikolaj nød sin rolle - og det gjorde vi andre også.

- og så var der en ukendt ballademager, der pludselig begyndte at trampe og banke en ikke helt middelalderlig rytme - og alle de fine trampede med - og så også den del af publikum, der kendte A Knights Tale - og så gjaldede det ud over turneringen: *We Will, We Will Rock You*. Stemningen var høj - men der var måske en enkelt eller to, der undrede sig.

Den ukendte ballademager i funktion

Turneringen fortsatte i bedste stil - men ved afslutningen startede den ukendte ballademager igen - og nu var også Scherbelhaufen kommet til med deres store sækkepiber og stortromme - og de spillede igennem!

Det var en noget utraditionel afslutning på et forrygende middelaldermarked.

Vagtpost

Foto af Bjørn

HOLDT eller jeg SMSer

Ildpigerne

Foto af Bjørn

Flot ser det ud, --

men godt smager det ikke.

Lennart Ipsen

TRANSPORT · VOGNMANDSFORRETNING

Stavsdalvej 44 · DK-3760 Gudhjem · Tel. 56 49 81 01 · Fax 56 49 83 71

Nyt fra lavene

Hilsen fra Gøglerlavet.

Sommeren er gået og vi er glade, glade for børnedagene på BMC og glade for ”skidtfolks-pladsen”.

I foråret arbejdede vi på pladsen, og hele sommeren har vi nydt at bruge den og at være frivillige aktører på børnedagene, medens ungerne har leget og udviklet deres færdigheder som gøglere.

På markedet fik vi indviet skidtfolks-pladsen, legere, gøglere, musikere, krybskytter og småhandelnde var over det hele, scenen og kogepladsen blev brugt flittigt.

På markedet fik vi også en invitation til at være med til at fejre 10 års jubilæet for Åbenrås Middelalderlaugs marked.

Så fredag aften d. 8. august, steg gøglerunger, familier og venner ind i Jan Oles turistbus, for at tage mod Åbenrå. 47 personer var vi, og den bagerste del af bussen var et mylder af gøglerunger og musikinstrumenter.

Over Ystad, gennem Sverige, Amager, Sjælland, Fyn og Jylland for fuld mu-

sik. Endelig ved 2 -3 tiden var vi fremme, på under ½ time havde vi slået to store telte op og alle var i soveposerne.

Så begyndte det at regne, og det forsatte det med, dog med lidt ophold om lørdagen.

Åbenrå Middelaldermarked er et rigtigt hyggeligt marked, i haven på Brundlund Slot og med voldgrav uden om, slottet ligger midt i byen, og byens borgere gik lige et smut forbi når de var ude at gå en tur. En helt anden måde at holde et marked på end vi er vant til her på Bornholm.

Lørdag var der optog i Åbenrås gader, og der blev delt flyers ud om markedet, i regnvejr.

Markedet vrimlede med handelnde, legere, musikere og gøglere, så der var meget at se på, og mange at lege med.

Søndag kl. 17 stoppede regnen, vi pakkede sammen og sagde farvel og forhåbentlig på gensyn til Åbenrås Middelalderlaug.

Jo der er sandelig gode grunde til at vi er glade.

Birgitte Sonne Hansen

Skrædderlavet

Vi har ikke holdt møde siden efteråret 2007, fordi jeg ikke haft overskud der til! Derfor vil det være en god ide, hvis en anden ville overtage rollen som formand/kvinde.

Er der et medlem af vennekredsen, som vil være formand/kvinde for skrædder-

lavet kan de kontakte mig eller Centret.

Der er ønsket om, at skråderlavet mødes torsdag aften sammen med de andre lav og at systuen er åben for medlemmerne. Jeg håber, der er en, som har lyst og gode ideer til ”andre kurser” i middelalderstik og teknikker, som vi ikke underviser i. Jeg vil gerne hjælpe med mine kontakter til spændende undervisere.

Som formand/ kvinde deltager man i Centrets styregruppemøder, sammen med de andre lav. Her hører man nyheder fra Centret og er med til at planlægge aktiviteter og kurser for vennekredsen.

Jeg vil forsat have ansvar for Systuen, med indkøb af materialer, værktøj etc.

Jeg vil også undervise i kursusweekender på Centret gennem vinteren.

Jeg holder systuen åben hver torsdag fra kl. 10 til 15, fra 6 november til maj, alle er velkommen til at hjælpe med at reparere Centrets dragter, sko og rekvisitter..

Hilsen fra ”forkvinde”

Helle Pfeiffer

5696 6090, Mobil 5154 1507.

Mail: helle.pfeiffer@pc.dk

Vinterkursus 2008-2009.

Centret tilbyder igen weekendkursus for vennekredsen og andre interesserede. Er du ikke medlem af vennekredsen, koster et weekendkursus 450 kr.

Vi hjælper med ”mønsterkonstruktion” til din dragt, klipning og syning.

Vi underviser også i syning af middelalder- støvler, -snøresko, bæltter, -punge og -tasker.

Ønsker du at støbe et middelalder-smykke vil Bamse og Hans hjælpe dig.

Ønsker du at lære broderi eller nålebinding, underviser Lene Steenbuch i sit hjem efter aftale. Lene Steenbuch: Hammershus vej 20, Tlf. 5648 0852

Centeret har forskellige materialer du kan købe: Hør og uld i forskellig farver, mønsterpapir, læder i forskellige tykkelser. Vi kan har også adresser til mange firmaer.

Kursusene afholdes den første weekend i hver måned, fra kl. 10-16, husk madpakke.

Datoer: 1/2 November, 6/7 December, 3/4 Januar, 7/8 Februar, 7/8 Marts, 4/5 April, 4/5 Maj.

Du skal tilmelde dig, senest en uge før kursuset til: Helle Pfeiffer: 5696-6090 mobil: 5154-1507 eller mail:

helle.pfeiffer@pc.dk

Torsdagsmøderne

Møderne: starter den 6 november kl.10 -15. og fortsætter frem til maj måned.

Her mødes både de sommeransatte på Centret og Vennekredsen, som har lyst til at være sammen og hyggesnakke. Vi hjælper Centeret med at reparere dragter, sko og rekvisitter. Vi syr også nye dragter og laver nye rekvisitter, alle er velkommen. Vi skiftes til at bage kage til kaffen, mums!

På gensyn *Helle*

Balladelavet

Balladelavet har i løbet af det sidste års tid mødtes jævnligt. Det kan dog være svært at vide hvor og hvornår. I de hel- lige påskedage gik vi og sang for æg og for skæg. Indimellem når vi alligevel var på pladsen kunne der gå musical i den og vi brægede med vores kønne og knapt så rene sangstemmer.

Vi træder også gerne op til en fødsels- dag ude på øen, ligesom vi gjorde her i foråret.

Klemensker skole har også nydt godt af vores ekspertise da de i løbet af deres middelalder uge fik besøg af Hanna Poulsdatter fra Bolleris.

På vores årlige sommerudflugt til ishu- set på Gudhjem Havn (i markedsugen) kunne vi ikke nære os for at synge lidt, og vi forskrækkede da et par måger og turister.

Med stor fornøjelse betragtede vi Fal- sterpibens forsøg på dansen og syngen i markedsugen. Det klarede de jo rigtigt godt, så vidt vi kunne høre.

Endnu bedre var koncerten med Val- ravn i Musikhuset, hvor hele huset gyn- gede. Der var ikke slået mange takter an, før en dansegale hev og trak andre glade mennesker med sig i en kæde så lang og så snoet. Den individuelle mu- sikoplevelse af det moderne Björk in- spirerede folkband samlede os om en god oplevelse i ”familiens skød”.

Efter at Falsterpiben var blevet afvæb- net, forstod de at lægge ret tempo og rytme således, at vi simpelthen ikke kunne lade være med at danse os til blods.

Med vekslende held har vi også delta- get i temadage og som aftenunder-

holdning imellem serveringerne.

Vi er jo Lene Halskovs ”Piger” og på et tidspunkt nævnte hun, at vi kunne - hvis vi syntes, at tospring var for kede- ligt i længden - dramatisere sangene.

Det er så det, vi vil pusle med her i ef- teråret: at illustrere sangene gennem vores (super fine, tak Lone Perlestik- ker) dragter, pottes og pander og væve- redskaber, jægere og lamper og hvad vi ellers kan finde og tvinge til at deltage.

Godtfolk med dramatiske talenter (og dem ser vi jo mange af på Centret) kan være så heldige at komme til at spille en lille rolle i disse tabuler, måske en stor rolle, hvis du kontakter Lone Kjeldsen eller

Jette Overlund.

Buelavet

Buelavet afholder den årlige papegøje-

skydning fredag den 17. oktober kl. 18. Vi holder traditionen fra sidste år, da der kommer flest personer fra venne- kredsen.

Frank

Hildegard

Vi besluttede i foråret, at vi vil prøve at lave et arrangement for hele vennekredsen hver torsdag aften i vintersæsonen. Om vi kan leve op til dette, må tiden vise, men nu prøver vi og indleder med et planlægningsmøde torsdag den 25. september kl. 19 i Centret.

Her vil vi indsamle ideer til emner - små som store - som kan være af almen interesse. Der kan være tale om foredrag, film, praktiske øvelser og sikkert meget andet.

Hildegardlavet vil stå for planlægningen - men vi forventer at trække på alle de ressourcer, vi kan få fat på - i vores eget eller de andre lav - eller uden for Centret. Der er derfor ingen grund til at være tilbageholdende med de go-

de ideer!

Alle i vennekredsen opfordres samtidig til at komme med ønsker til emner, de gerne vil have belyst. I kan sende jeres ønsker pr mail til mig: bjorn@ording.dk.

Bjørn

Frisko Is Depot Bornholm

Finlandsvej 7
3700 Rønne
Tlf. 56447007

Anmeldelser

Af Lene Steenbuch

Middelalderens ærmeløse dragter

Camilla Luise Dahl: *Middelalderens ærmeløse dragter*, 13 A-4 sider, layout Pia Girotti. Bornholms Middelaldercenter.

Hvor er vi heldige, at Camilla bruger tid på at lave skønne hæfter til os, som kan uddybe vores viden om nogle af de klædningsstykker, som vi selv syr til middelalderdragter. Vi har vores eget mønster til den såkaldte "helvedesvinduekjole", som vi kan sy efter på Bornholms Middelaldercenter, men i Camillas hæfte fortæller hun bredt og godt om den og dens udvikling gennem nogle århundreder og viser illustrationer af mange typer af den.

Kjolen "helvedesvinduer" er blevet kaldt sådan af onde tunger i samtiden, fordi den er som en spencer med kun et ganske smalt stykke stof mellem skul-

der og nederdelsstykke, og som derfor afslører kvindens former, da hun havde en helt stramt siddende kjole inden under.

Camilla fortæller, både ud fra engelske hofinventarier og nordiske overklassedo., hvordan kjolerne kunne være syet i kostbare stoffer og være udsmykkede med guldbroderi, perler, ædelsten og bezanter (metalplader) og forede med hermelin.

I Danmark kender vi blandt andet kjolen fra kalkmalerier, hvilke Camilla også viser eksempler på i hæftets righoldige illustrationsmateriale, (se illustrationen til anmeldelsen her). Det er et omfattende hæfte, som kan give inspiration til variationer i de kjoler, vi selv syr, både i snit og i udsmykning, eller det kan læses som oplysning om den tids outreret mode.

Pelisson, kåbe- og kappe- dragt

Camilla Luise Dahl: *Pelisson, kåbe og kappedragt*. 4 tætskrevne A-4 sider. Layout Pia Girotti. Bornholms Middelaldercenter.

Til de mønstre, som Bornholms Middelaldercenter har udgivet til pelisson (stor rundskåret kvindekåbe) og gardecorps (specielt fin mandekappe) har Camilla skrevet en tekst, så man kan få en forståelse af, hvordan disse fine kåber har været brugt og af hvem og hvornår i middelalderen, at de blev båret og af hvilket materiale de var syet samt om den pynt og det for, der har været på dem.

Til pelissonen bruges hele 6 m stof i ca. 140cm's bredde, hvis man syr den efter det mønster, som centret har lavet, så alene det store stofforbrug indikerer, at det ikke var hvem som helst, der havde råd til sådan en kåbe. Camilla fortæller da også om, hvordan det mest var de fornemmeste mennesker, der gik med dem, omend der har været mange forskellige typer af kåberne.

Et interessant afsnit er også det, hvori Camilla fortæller om hvilke typer af pelsværk, man brugte til at fore disse kåber og andre klædestykker, fra hvilke dyr man brugte pels.

Det er spændende læsning. Tak Camilla, for at du igen delagtiggør os i din store viden.

Funnikke

Kontor- & Datahuset på Bornholm

Snellemark 45 - 3700 Rønne

Telefon 56 95 12 69 - Telefax 56 95 69 50

Middelalderfolk

Fotograferet af Sukey Brovn

Kampen om landsbyen

Foto af Sukey Brown

Hvis du vil kunne noget mere?

Af Thomas Guldbæk

Gennem årene har vi deltaget i/afholdt flere forskellige kurser i diverse gamle håndværk.

Vi kan da del her på BMC - men... - Jacob og Lotte på Værfeltsgård er bare super skrappe til en stribe håndværk, som vi netop ikke er så gode til her på centret. Og så laver de oven i købet kurser i det...

Derfor prøver vi nu at samle folk til at danne hold til så mange af efterårets kurser på Værfeltsgård som muligt.

8.-9. nov ben og horn-arbejde

Undervisning kl. 10 - 16.30 begge dage
Pris pr. weekend-kursus: 600,-kr + materialer. Kaffe/the kage gratis, medbring selv frokost.

Der skal derfor lyde en stor og kraftig opfordring til jer alle, om at melde jer til et af (eller alle) disse spændende kurser!!! Snak evt. sammen i de forskellige lav, så vi kan samle nok folk til et hold.

Se mere på www.vikingegaard.dk

Tilmelding dig på mester-jacob@kunst.dk

Vi ses på Værfeltsgård

Jeg skal til "Ben og horn-arbejde" og Knivskæftning og skedesyning" – hvad skal du til???

Med venlig hilsen

Thomas Guldbæk

Planlagte kurser efteråret 2008:

4. - 5. okt	Knivsmedning	
25.- 26. okt	Billedskæring	
25.- 26. okt	Birkebarksflet	
1. - 2. nov	Knivskæftning	og
	skedesyning	
1.- 2. nov	Plantefarvning	

Dukketeater

Foto af Bjørn Lad billederne tale for sig selv.

Professionelle El-Samarbejde

Åbent mandag-fredag kl. 8.30-17.00

Bjarne Kalf Hansen ApS

V/aut. El-installatør Thomas Frigaard
 Godthåbsvej 45 · 3751 Østermarie

Telefon 5647 0357

Mail: info@bjarno.dk
www.bjarno.dk